

І. В. Мисловський

аспірант кафедри соціальних комунікацій
e-mail: ihormyslovskiy@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7122-8086
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
вул. Юрія Ілленка, 36/1, м. Київ, Україна, 04119

РИЗИКИ НЕЦІЛЬОВОГО ВИКОРИСТАННЯ ТЕРОРИСТИЧНОЇ ПАРАДИГМИ ДЛЯ МЕДІАВИСВІТЛЕННЯ РОСІЙСЬКОЇ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Мета дослідження – з'ясувати, яким ознакам тероризму відповідає російська збройна агресія проти України після повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 р., та проаналізувати комунікаційні ризики медіависвітлення російської агресії за використання терористичної парадигми.

Методологія дослідження. Застосований метод компаративного аналізу для порівняння ознак феномену тероризму з характером російської збройної агресії. Детально дослідити та оцінити на відповідність кожну з цих ознак дозволили загальнонаукові методи аналізу, синтезу, абстрагування, аналогії та оцінювання. Висновки були відображені у таблиці завдяки методу формалізації.

Результати. Наголошено на важливості вживання коректних та відповідних за змістом понять у медіа на позначення об'єктів дійсності та проаналізовано потенційний деструктивний вплив на аудиторію в разі використання неточних чи неправильних дефініцій або ж розмивання об'єкта дійсності широкою синонімією різних за тлумаченням термінів. Актуалізовано цю проблематику в контексті використання терористичної парадигми для медіависвітлення збройної агресії РФ проти України після лютого повномасштабного вторгнення. Визначено, що третина ознак дефініції «тероризм» А. Шміда («академічний консенсус») не цілком відповідають діям і стратегії агресора, а тому використання цієї парадигми у ЗМІ має відбуватися з урахуванням цих особливостей. Окреслено негативні комунікативні ефекти на аудиторію у разі повного ототожнення збройної агресії РФ проти України з тероризмом.

Новизна. Визначено, які ознаки тероризму не цілком відповідають діям та стратегії РФ в межах збройної агресії проти України після лютого вторгнення та окреслено потенційні негативні комунікативні ефекти на аудиторію в разі неточного чи нецільового використання терористичної парадигми під час медіависвітлення російської війни.

Практичне значення. У статті наводяться приклади неправильного медійного вживання термінів і терористичної парадигми у висвітленні війни РФ проти України, на що журналістам рекомендується звертати увагу у своїй професійній діяльності. Окрім того, представлений аналіз дозволить медійникам краще зрозуміти природу тероризму та релевантність цього феномену до нинішніх подій в Україні. Також результати дослідження роблять вклад у ширшу наукову та публічну дискусію щодо кваліфікації злочинів РФ, зокрема розглядає вимір тероризму та геноцидної війни.

Ключові слова: медіа, тероризм, збройна агресія РФ проти України, поняттєве мислення, журналістика, війна.

І. Вступ

Тероризм, фашизм, рашизм, нацизм, геноцид, гібридна війна, неоголошена війна, агресія, воєнні злочини, неконвенційна війна – і це далеко не увесь перелік понять, якими нині у медіа називають російську збройну агресію проти України. До цього списку також варто додати пропагандистські наративи («спеціальна воєнна операція», «громадянська війна», «сепаратизм» «денацифікація», «демілітаризація») та плоди контроверсійних намагань іноземних ЗМІ балансувати у поняттях для того, щоб нібито забезпечити журналістські принципи об'єктивності та незалежності (нейтральні «збройний конфлікт» і «криза»).

Однак таку багату медійну «синонімію» у маркуванні російської агресії проти України після повномасштабного вторгнення у лютому 2022 р. навряд чи можна назвати позитивною з огляду на потенційні комунікативні ефекти. Таке поняттєве різноманіття шкодить чіткому формуванню раціонального розуміння того, чим є російська агресія насправді і що її відрізняє від інших схожих феноменів. Також ми припускаємо, що журналісти та інші комуніканти вживають деякі поняття або хибно і ненавмисно, або цілеспрямовано для більшої сенситивності та відповідно

емоційної реакції комунікативів, що може нашкодити їхній епістемній матриці світосприйняття, розмиваючи кордони між феноменами та додаючи неточності у формулюваннях.

Терористична парадигма в інформуванні та коментуванні російської збройної агресії активно використовується журналістами та публічними особами. Більшає і кількість парламентів, які визнають РФ «державою-терористом». Однак чи може держава вважатися тим класичним терористом, опис якого закладений у теорії тероризму? Чи достатнім є ярлик терориста, коли наявні серйозні підстави для звинувачень у геноциді та воєнних злочинах?

Тероризм після атак 9/11 став невід'ємною частиною медійного порядку денного, але це водночас призвело і до розмивання його характерних ознак. Медіа все частіше використовують ярлики тероризму, яким називають ледь не все «погане», не підкреслюючи особливостей цього феномену та його відмінностей від інших явищ. Тому актуальним для нас є питання, чим є та не є російська агресія в Україні, аби хибно чи маніпулятивно вживані поняття не призвели до деструктивних комунікативних ефектів на українське суспільство.

Теоретичне підґрунтя для проведення цього дослідження заклали праці вчених А. Шміда, Р. Джексона, Г. Арона, Л. Річардсона, Ф. Фуреді, А. Крюгера, В. Ліпкана, В. Антипенка та інших. Роль ЗМІ у висвітленні терористичних актів досліджували В. Циганов, Г. Почепцов, Т. Єрохіна, О. Свентицька, О. Зернецька, Г. Вейманн, П. Вілкінсон, Б. Накос. Розуміння соціальнокомунікаційного підходу дослідження, комунікативного впливу на аудиторію, теорії та практики журналістської діяльності сформовані роботами таких вчених, як В. Різун, В. Іванов, А. Москаленко, В. Здоровега, В. Корнєєв та ін.

II. Постановка завдання та методи дослідження

Метою цієї статті є з'ясувати, яким ознакам тероризму відповідає російська збройна агресія проти України після повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 р., та проаналізувати комунікаційні ризики медіависвітлення російської агресії за терористичною парадигмою. Аби досягти бажаної мети, по-перше, необхідно проаналізувати важливість вживання коректних понять у медіа, по-друге, спрогнозувати потенційні ризики й комунікативні ефекти нецільового використання терористичної парадигми, і, по-третє, порівняти іманентні ознаки тероризму з характером російської збройної агресії РФ проти України.

Реалізація такої мети та відповідних завдань, перш за все, досягається методом компаративного аналізу, який дозволяє порівняти теоретичні характеристики феномену тероризму з тими, які медіа проєктують та зображають у соціальній дійсності, висвітлюючи російську збройну агресію. Загальнонаукові методи аналізу, синтезу, генералізації, абстрагування, аналогії та оцінювання дозволили детально дослідити кожну із наведених ознак тероризму та зробити висновки щодо їхньої відповідності, що були відображені у таблиці завдяки методу формалізації.

III. Результати

Поняттєве мислення є ключовим інструментом у всеохопному розумінні фактів, подій та процесів дійсності. Як писав український психолог Л. Виготський, поняттєве мислення дає здатність бачити і розуміти суть явищ, уміння будувати причинно-наслідкові зв'язки, навички систематизувати інформацію і вбудовувати її в цілісну картину світу [1]. Водночас, як зауважила психологиня Л. Ясюкова, нині «логічна систематизація інформації, базована на поняттєвому мисленні, поступилася місцем формально-образним узагальненням, які не виділяють та не дають зрозуміти суть явищ» [16].

Відображення такої тенденції простежується нині і у висвітленні російської агресії проти України в інформаційному просторі. Вживання різноманітних концепцій, парадигм і понять у класифікації й тлумаченні агресивної діяльності РФ призводить до того, що комунікат не може чітко систематизувати, ким є заявлений актор та які злочини насправді вчиняє. Це, у свою чергу, відкидає нас до примітивного дихотомічного сприйняття дійсності у категоріях «добра» і «зла», що не дає комплексно та всеосяжно зрозуміти феномен з усіма його складнощами. Тому ми стаємо свідками вживання ледь не всіх негативних ярликів для позначення діяльності агресора, що ігнорують відмінні й часом унікальні характеристики деяких понять.

На важливості вживання коректних термінів наголошує Комісія з журналістської етики, яка підготувала для медійників рекомендації щодо словника воєнного часу [12]. Члени комісії також зауважують, що деякі поняття можуть не лише дезорієнтувати глядача, але й служити евфемізмами для ворога, применшуючи його злочини або розмиваючи образ. До прикладу, Комісія не рекомендувала вживання слова «орки» для позначення «російських окупантів» (особливо у матеріалах інформаційних жанрів) [11]. На це свою увагу звернув і секретар Ради нацбезпеки і оборони України Олексій Данілов: «Не варто занадто захоплюватися вживанням нових термінів – орк, русня, свинособака... Не потрібно розмивати образ ворога. Пишемо і зразу документуємо для історії: «русій», «росіянин», «росія» – вбив, напав, пограбував, зґвалтував, зруйнував, збрехав. Щоб назавжди закарбувалось в українській історичній пам'яті, який саме народ несе повноту колективної відповідальності за криваву війну» [5].

У зв'язку з цим важливо з'ясувати, чи є терористична парадигма достатньою для медіависвітлення збройної агресії РФ проти України. На нашу думку, зображення всієї кампанії насильства

винятково як тероризму може стати ще одним дієвим евфемізмом для росіян. Він може з часом дозволити росіянам як нації та державі уникнути або пом'якшити власну відповідальність за скоєні злочини, переводячи вину на владу, маркуючи її терористичним режимом, у заручниках якого нібито опинилися всі громадяни.

Нині видається, що тероризм став лише одним з інструментів ширшої кампанії насильства. Як відзначають І. Марчук та А. Ванігасурія, РФ здійснює геноцид шляхом «ракетного терору» по всій Україні, хоча однозначно дати відповідь на це питання складно через неможливість чітко засвідчити інтенції агресора [23]. Цю тезу підтримує й відомий історик Т. Снайдер, наводячи 6 доказів того, що РФ планує здійснювати саме геноцид [14]. У такому разі терористична парадигма для опису збройної агресії не є цілком коректною, оскільки тероризм передбачає переважно вбивство випадкових або ж нецільових мішеней. А якщо Кремль здійснює геноцидну війну, то кожний вбитий мирний українець стає цільовою жертвою нападів у межах політики винищення українського народу.

Тероризм – це складне й багатоаспектне явище. Його контрверсійність призводить до того, що попри численні тематичні конференції та роботу цілого підкомітету ООН досі немає міжнародної згоди щодо єдиної загальноприйнятої дефініції. Дослідники активно продовжують пошуки підходів до тлумачення тероризму, про що свідчить понад 15 тис. опублікованих наукових статей, які у заголовку мають словосполучення «дефініція тероризму» (дані www.academia.edu за запитом «Definition of Terrorism» від 6 січня 2023 р.). Тому в дослідженнях про тероризм важливо чітко окреслювати обраний автором підхід до тлумачення цього феномену.

У цій статті автор використовує класичну дефініцію А. Шміда, що включає 12 ознак тероризму та називається «академічним консенсусом» [24]. Таку назву поняття отримало завдяки тому, що А. Шмід опитав науковців з-понад 20 країн світу та проаналізував більше 100 дефініцій «тероризму», виокремивши найбільш повторювані та характерні ознаки цього явища. Тому саме за його концепцією ми аналізуватимемо російську збройну агресію на ознаки тероризму. Відповідність ми також формалізуємо у вигляді таблиці (див. табл. 1), де «+» означатиме повну відповідність агресії РФ ознаці тероризму, «-» – невідповідність або часткову відповідність, проте яка має суттєві суперечності. Широкий спектр «-» пов'язаний з тим, що складно дати точну оцінку такому політизованому феномену як тероризм, оскільки часто йдеться про приховані інтенції підозрюваного у тероризмі, гібридність сучасних методів політичної боротьби, маніпуляції з інформаційно-психологічними впливами тощо. Тому наш аналіз є лише однією з перших спроб в українській науковій літературі всеохопно розглянути збройну російську агресію з лютого 2022 р. як тероризм, що, на наше сподівання, спричинить подальшу наукову дискусію щодо цієї проблематики.

«Академічний консенсус» А. Шміда у тлумаченні тероризму включає такі ознаки:

1. «Тероризм відноситься і до доктрини про ефективність тактики генерування страху й примусу на основі політичного насильства, і до практики прорахованих, демонстративних насильницьких дій без законних чи моральних обмежень, націлених головним чином на цивільних осіб і некомбатантів і які здійснюються з метою пропагандистського і психологічного впливів».

На нашу думку, РФ здійснює атаки по українських цивільних об'єктах задля спричинення соціальних потрясінь, що поширюють страх серед населення, дестабілізують його резистентні можливості та провокують почуття безпорадності й повсюдної небезпеки, цілком відповідаючи вказаній ознаці тероризму. Проте є певні суперечності, які не дають нам зарахувати цю характеристику як таку, що відповідає означенню повністю.

По-перше, досить дискусійним є питання, на кого «головним чином» націлені атаки РФ. Часто проблема полягає в тому, що ми аналізуємо окремі напади, вішаючи на них ярлики тероризму, хоча доцільніше розглядати кожний інцидент як частину всієї кампанії насильства, яку РФ розпочала з кінця лютого 2022 р. Епізоди авіаударів по цивільних об'єктах навряд чи кількісно та якісно позмагаються з масштабами військових наступів РФ з кількох фронтів. Також ракетні обстріли прифронтових міст непорівнювані з повітряними атаками тилових населених пунктів, однак вони не так широко висвітлюються в медіа, як бомбардування далеких від фронту міст. І якщо говорити про українські жертви (див. ознака 7), то військові втрати в рази перевищують цивільні.

Нині терористична парадигма актуалізувалася через її інформаційно-психологічну складову. Чимало людей, серед яких і журналісти, часто називають тероризмом публічне залякування чи насильство. Однак варто зважати, що впродовж останнього півстоліття загалом відбулася значна медіатизація злочинності, а російське вторгнення в Україну називають першою війною, яка відбувається в медіа наживо. Такий інтенсивний інформаційний супровід війни, на наш погляд, сприяє формуванню сприйняття всієї війни як тероризму. Ставши завдяки медіа очевидцем усіх воєнних злочинів РФ, цивільна особа відчуває шалений психологічний тиск, втрачає відчуття безпеки та ніби сама стає жертвою оприлюдненого насильства. Фокус часто зосереджений на емоційному сприйнятті окремих брутальних епізодів війни, ніж на воєнній статистиці та аналізу стратегічних завдань ворога. Масштабне бомбардування української енергосистеми радше сві-

дчить про те, що головна мета ворога – організувати серйозні незручності для населення, де-стабілізувати політичну систему, спричиняючи складні виклики, та зменшити функціональні спроможності армії й українського керівництва, щоб підготувати сприятливі умови для виконання саме військових задач. Тож попри ниці атаки росіян по мирних українських містах ми вважаємо, що їхньою головною ціллю є українська армія, а не цивільні.

По-друге, росіяни не визнають своїх нападів на цивільні об'єкти, що суперечить терористичній практиці. Як зауважує український дослідник В. Ліпкан, терористична організація «майже завжди заявляє про відповідальність за вчинені злочини, оскільки це засіб досягнення мети, а не самоціль» [7]. З боку ж РФ лунають заяви про обстріли військових мішеней, об'єктів критичної інфраструктури, а також надходять неправдиві звинувачення, що атаки здійснювала українська сторона. Звісно, це можна назвати гібридним підходом до терористичних практик: коли де-факто влаштовуються теракти, які забезпечують необхідний інформаційно-психологічний вплив, а де-юре нібито ведеться військова операція. Втім, навіть такий підхід, на наш погляд, вказує на те, що тероризм є лише однією з тактик російської гібридної війни, а не її стратегією чи доктриною.

2. «Теракти не є відокремленими подіями, це частина кампанії насильства, яка завдяки серійному характеру актів насильства та загроз створює всеохопну атмосферу страху, що дозволяє маніпулювати політичними процесами».

Ця ознака, на нашу думку, цілком характерна діяльності російського керівництва впродовж останніх двадцяти років. Путінська кампанія насильства була системною, послідовною та всеохопною, починаючи з Другої російсько-чеченської війни та закінчуючи повномасштабним вторгненням в Україну. Лютневе вторгнення варто розглядати як частину ширшої насильницької кампанії РФ проти України. Попередніми частинами цієї послідовної кампанії насильства були незаконна окупація Криму та частини Донбасу. Також РФ впродовж останніх місяців активно вдавалася до ядерного шантажу, блокувала українські порти, мінувала дамби, порушувала роботу атомних електростанцій – таке залякування переслідувало не лише військові мотиви, а й політичні (поступки в «зерновій угоді», переговори з МАГАТЕ заради уникнення санкцій для російської атомної галузі, спроба залякати західні суспільства тощо). Тому чинний президент РФ послідовно й технологічно використовує насильство і залякування ним для досягнення своїх політичних цілей, що лежить у природі феномену тероризму.

3. «Тероризм як тактика використовується в трьох основних контекстах: незаконні державні репресії, пропагандистська агітація з боку недержавних суб'єктів у мирний час або поза зонами конфлікту та як протиправна тактика іррегулярної війни».

Суперечності щодо цього пункту, на наш погляд, також немає. РФ використовувала тероризм як тактику відразу за двома напрямками – як державні репресії (переслідування та ув'язнення опозиції, нерозкриті вбивства відомих критиків влади, закриття та визнання іноагентами опозиційних організацій та медіа, арешти й насильницькі розгони протестувальників та критиків війни тощо) та як метод іррегулярної війни, яку вони впродовж останнього часу вели в Сирії та на сході України.

За словами А. Борщевської, у Сирії «бомбардування Москвою та Б. Асадом цивільних об'єктів, таких як лікарні, мало навести жах на місцеве населення та підкорити його» [18]. На сході України РФ діяла не відкрито, приховано фінансово та військово підтримуючи бойовиків «Л/ДНР». Втім, українській стороні вдалося довести у Міжнародному суді ООН в Гаазі, що є реальні докази причетності РФ до злочинних дій на Донбасі (включно з катастрофою літака рейсу МН17). Гаазький суд визнав свою юрисдикцію у цій справі, тому РФ вперше в історії відповідатиме за порушення міжнародного права щодо Міжнародної конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму. Водночас зауважимо, що йдеться про статус РФ як «держави-спонсора тероризму», який в медіа симпліфікують до поняття «держави-терориста», що не зовсім відповідає юридичній дійсності.

4. «Фізичне насильство або загроза його застосування з боку терористів передбачає однофазні акти летального насильства (як вибухи та збройні напади), двофазні акти (захоплення заручників з метою примусових торгів), а також багатоступіньову послідовність дій (як-от «зникнення», що включають викрадення, таємне утримання під вартою, тортури та вбивства)».

Кампанія насильства РФ в Україні відзначилася ледь не всім переліком воєнних злочинів [2], зокрема і щодо дітей [13]. Від 24 лютого 2022 р. російська армія в Україні проводить: блокування, бомбардування і обстріли міст; створення умов для вимирання цивільного населення; цілеспрямовані обстріли по місцях скупчення цивільних; катування та масові вбивства мирних жителів на тимчасово окупованих територіях; ґвалтування жінок і дітей; мародерство; сплановане нищення цивільної інфраструктури міст, що призводить до гуманітарної катастрофи; блокування шляхів евакуації мирного населення та надання гуманітарної допомоги населенню тощо [9]. Документуванням російських воєнних злочинів в Україні займаються сотні журналістів, волонтерів та різних організацій, фіксуючи різноманітність методів здійснення насильства та залякування. Це дає підставу нам зарахувати цю ознаку як цілком іманентну.

5. «Публічна віктимізація ініціює засновані на погрозах процеси комунікації, за допомогою яких терористи, з одного боку, висувують вимоги до окремих осіб, груп, урядів, суспільств, а з іншого, завдяки яким шукають підтримку певних груп населення (на основі етнічної приналежності, релігії, політичної афіліації тощо)».

Ця характеристика також повністю відповідає діяльності РФ після повномасштабного вторгнення в Україну. Загалом російська комунікація навіть на внутрішню аудиторію побудована на культові насильника та легітимізації насильства: зазвичай повагу має найсильніший і той, хто пригнічує слабких; у медіа регулярно звучать звинувачення на адресу жертв насильства у нібито провокуванні злочинців; чого варті лише виправдання репресій Й. Сталіна та реабілітація його репутації тощо.

Тому в такій системі соціальних комунікацій погрози ворогу та його віктимізація не стали несподіванкою. РФ висунула вимоги здатися та відмовитися від ідеї незалежної України ледь не до всіх прошарків суспільства – від верхівки влади до простих українських патріотів, яких маркували то «нацистами», то «бендерівцями». Причому на федеральних російських ток-шоу відкрито обговорюють необхідність знищити радикально налаштованих українців, дегуманізують українське населення та де-факто виправдовують геноцидну війну [8].

Водночас російська комунікаційна стратегія спрямована на мобілізацію певних груп населення в Україні навколо РФ. Для цього вони використовують масивну пропаганду, просуваючи нарративи й міфи про пригнічення російськомовних в Україні (мовна афіліація з терористами), гноблення Української православної церкви (Московського патріархату) (релігійна афіліація), єдиний «руський народ» (етнічна афіліація), споконвічно «руські землі» (територіальна афіліація), заперечення та привласнення спадщини українських інтелектуалів (культурна афіліація) тощо. На практиці афіліації з терористичним угрупованням призводять до того, що людина починає шукати пояснення та виправдання кампанії насильства і залякування. Якщо афіліації знаходять емоційний відгук в людині та посилюються, то настає пасивна підтримка діяльності терористів, яка може перерости у залучення індивіда до здійснення цієї кампанії насильства. Однак такі афіліації масштабно не спрацювали після російського вторгнення. Навпаки, як свідчать соціальні опитування, українці максимально згуртувалися проти, а не навколо РФ [6].

6. «В основі тероризму лежить страх, жах, паніка чи просто тривога, поширені серед тих, хто ототожнює або має схожість із безпосередніми жертвами, та породжені терором шокуюча жорстокість, відсутність розрізнення жертв, драматичність і символічність та нехтування правилами ведення війни і покарання».

Однією з відмінних особливостей тероризму є здійснення такої жорстокої кампанії насильства, яка б шокувала та дестабілізувала суспільство, зменшила його функціональні можливості та завадила згуртуванню. Можна припустити, що РФ вважала своїми союзниками паніку та хаос, спричинені вторгненням. Зазначені вище багатоманітність та масштабність здійснених росіянами воєнних злочинів свідчать про те, що їхнє насильство мало на меті паралізувати українське суспільство, аби легше досягти своїх політичних та військових цілей.

З огляду на це важливими є ті соціологічні опитування, які проводилися відразу після вторгнення, фіксуючи емоційний стан населення. Компанія Gradus Research опитала українців 28 лютого – 1 березня 2022 р. За результатами цього дослідження [15], найпоширенішою емоцією, яку відчували українці у зв'язку з нападом РФ, був гнів (62%), що є резистентною емоцією до тероризму та може об'єднати людей для боротьби з ворогом. Водночас наступні дві за поширеністю емоції – напруження (38%) та страх (35%) – відповідають цілям терористів. І результат у третину заляканого населення не може ігноруватися через лідерство резистентної емоції. Також варто зауважити, що кожний десятий респондент заявляв про паніку й безсилля, що є найбільш сприятливим емоційним тлом для проведення подальшої терористичної кампанії.

Також російська кампанія насильства відзначається символічністю і драматичністю, які посилюють інформаційно-психологічні ефекти терору. Яскравим таким прикладом є окупація Маріуполя, яка, окрім вщент зруйнованої цивільної інфраструктури та жорстокої оборони комбінату «Азовсталь», супроводжувалася атаками на вагітних у лікарні та на дітей у Драматичному театрі. Така спланована кампанія має спеціальну мету: «Путіну потрібен такий символ, щоб ним залякувати. Маріуполь – це ніби показовий процес під час тоталітарних чисток: диктатор недовзначно натякає, що як не підкорися його режиму, то на тебе чекає розправа «по-маріупольськи»... Тероризм – це театр, і саме Маріуполь «відзначився» трагедіями, де антигуманність та аморальність досягли свого публічного апогею. Історії про атаки на вагітних і дітей вражають найбільше, бо це найменш захищені цілі» [10].

Також важливо звернути увагу загалом на комунікацію В. Путіна, яка побудована на культурі залякування й насильства та відома такими фразами, як «мочить в сортире» або «держава тримає в руках дубину, яка б'є лише один раз, але по голові». Як ми зауважували, «уже у перші роки президентства Путін взявся розбудовувати культ насильника. Путін запевняв громадян, що сила у «виховних цілях» допустима, а то й просто необхідна. Вже тоді вони вказували на його авторитарні відхилення з потягом до терору» [9].

7. «Головними безпосередніми жертвами терористичних атак є, як правило, не збройні сили, а цивільні особи, некомбатанти та інші невинні і беззахисні особи, які не несуть прямої відповідальності за конфлікт, що спричинив акти тероризму».

Якщо говорити про медіависвітлення загалом війни РФ проти України на цьому етапі, а не про окремі епізоди авіаударів, то наявна статистика суперечить цій ознаці, яку ми не зараховуємо. За даними ООН, станом на 26 грудня в Україні від початку повномасштабного вторгнення загинуло майже 7 тисяч мирних осіб [25], однак лише незначна частина цих жертв спричинена авіаударами та нападами, які в медіа називають терористичними. Найбільше цивільних загинуло від російської окупації та військового наступу: до прикладу, понад 3 тисячі мирних українців померли в березні внаслідок окупації Київщини та оборони Києва.

Відповідно до заяв Офісу президента, за час повномасштабного вторгнення втрати українських військових становили до 13 тисяч [4]. Однак варто також враховувати той факт, що під час війни сторони зазвичай применшують цифри щодо жертв серед військових. Як зазначає відомий історик Н. Фергюссон, «про смертність українських військових ми знаємо набагато менше, тому, ймовірно, слід припустити, що українські втрати подібні до російських» [21], а це у разі більше озвученої цифри та кількості загиблих цивільних.

8. «Безпосередні жертви не є кінцевою мішенню (як у класичному вбивстві, де жертва та мішень збігаються), а є інфоприводом для новин, щоб охопити різні аудиторії та сторони конфлікту, які ідентифікують себе або з жертвами, або з терористами».

Ця ознака для російської агресії як тероризму є контроверсійною, тому зарахувати ми її не можемо. Навряд чи можна сказати, що символічність російських цілей переважає їхню практичність та безпосередність. По-перше, втрати на фронтах є найбільшими, і прифронтові зони найпотужніше обстрілюються ворогом, а тому військова кампанія масштабніша за інформаційну кампанію залякування та продукування страхогенерувального медіаконтенту. По-друге, зимові ракетні удари росіян були націлені на об'єкти критичної інфраструктури, які можна розглядати не лише як інструмент тиску на мирне населення, але як і кінцеву мішень, аби зруйнувати спроможності України як держави. Також брак ресурсів вплинув на зміну воєнної тактики РФ у керуванні від тероризму. Нині агресор не може дозволити таку ж кількість снарядів і атак просто заради залякування та підвищення градусу страху, а тому цілі стають все більш адресними, а не випадковими та опосередкованими.

9. «Джерелами терористичного насильства можуть бути окремі злочинці, групи, дифузні транснаціональні мережі, а також державні суб'єкти чи підпільні агенти, які фінансують державою (такі як ескадрони смерті та оперативні групи)».

Важливим фактором у визначенні тероризму є встановлення суб'єкта. Насправді серед дослідників тероризму досі точиться активна дискусія, чи може визнана держава бути «терористом». Наприклад, Р. Джексон вважає, що тероризм може залишатися корисною аналітичною категорією у разі, якщо його однаково застосовувати як до держав, так і до недержавних акторів [19]. Також деякі науковці оперують поняттям «державний тероризм», який включає владну кампанію насильства не лише проти своїх громадян, але й інших держав. Проте автор цієї статті належить до табору дослідників, які вважають за доцільне не розглядати державу як класичного терориста, та поділяє думку Г. Арана, що «терористична група є недержавним органом або, що найбільше, частково пов'язана з офіційною державною установою та знаходиться під її контролем» [17].

На наш погляд, визнання тероризму за державами призведе до ще глибшої політизації цього феномену, ярлик якого й так часто використовують не за призначенням, а для делегітимізації свого політичного суперника чи ворога. Це призводить до того, що поняття втрачає свої характерні ознаки та узагальнюється. Наприклад, група Єрмака-Макфола, яка займається адвокацією санкційного тиску на РФ та надання їй статусу «держави-спонсора тероризму», пропонує визнати російську армію агентом РФ, який безпосередньо здійснює тероризм, фінансований та керований Кремлем [2]. Якщо визнавати регулярну армію держав як терористичну організацію під прапором держави, то таку парадигму можна буде застосувати до численних воєн у минулому та маніпулятивно вішати ярлик тероризму в залежності від власних політичних міркувань, що вплине на об'єктивність аналізу та встановлення дефініцій. Тому ми вважаємо, що цей підхід лише ускладнює систематизацію знань у терорології та має не стільки практичний чи науковий зиск, як політичний для певних стейкхолдерів. Окрім того, у теорії тероризму такий метод політичної боротьби зазвичай використовує слабша сторона, оскільки не має ресурсів для конвенційної війни. У зв'язку з цим ми не зараховуємо цю ознаку.

10. «Хоча терористичне насильство схоже за методами, які використовує організована злочинність чи які застосовуються у воєнних злочинах, воно є переважно політичним – зазвичай за своєю мотивацією, але майже завжди за своїми суспільними наслідками».

Попри заяви російського керівництва про демілітаризацію України та нібито знешкодження безпекових ризиків з боку НАТО як основну мету агресії, все ж політичний контекст кампанії на-

сильства є для нас очевидним і навіть переважаючим. Де-юре у виступах Кремля це відображалося у понятті «денацифікація», а де-факто – у швидкому й технологічно спланованому встановленні політичного контролю на тимчасово окупованих територіях України. До того ж, свої передвоєнні промови В. Путін присвятив зокрема повній дискредитації української влади, а його оточення та російські федеральні телеканали відкрито заявляли, що основна мета вторгнення – зміна так званого київського режиму, а це повністю відображає політичну природу тероризму.

11. «Безпосереднім наміром терактів є залякати, викликати протидію, дестабілізувати, примусити, деморалізувати або спровокувати населення чи конфліктну сторону в надії, що від такої небезпеки вони забезпечать сприятливу для терористів владну реакцію або інші позитивні здобутки, як-от публічність, викуп, підпорядкування вимогам або мобілізація чи знерухомилення громадськості».

Вважаємо, що ця ознака повністю характеризує російську агресію в Україні разом з нищими атаками по критичній інфраструктурі, вбивствами мирного населення та воєнними злочинами на фронтах. Прояви тотальної аморальності та жорстокості з боку РФ спрямовані не лише на вбивство українців, але й залякування населення до станів організаційного паралічу та функціональної безпорадності, аби знерухомити громадськість й забезпечити вигідне тло для реалізації своїх політичних цілей.

12. «Мотиви для участі в тероризмі мають широкий спектр – від особистої або сторонньої помсти, колективного покарання, революції, національного визволення до просування різноманітних ідеологічних, політичних, соціальних, національних або релігійних причин і цілей».

Для опису свого широкого спектру мотивів В. Путін присвятив два розлогіх звернення до росіян перед повномасштабним вторгненням в Україну (21 та 24 лютого 2022 р.). Президент РФ намагався виправдати та легітимізувати кампанію насильства своїми інтерпретаціями минулого та історичної справедливості, які, на думку міжнародних експертів, не відповідали дійсності [22]. В. Путін перераховував десятки причин для свого втручання – від ідеологічних, політичних, соціальних, національних або релігійних до геть містячкових та непропорційних: «Як не дивно, Путін також потону в аргументах про високі ціни на воду в сусідній країні, про корупцію та відсутність там незалежних судів. Дивні теми для людини, яка стягнула величезну кількість військ до кордонів сусідньої країни і чие телебачення намагається «задокументувати» нібито український напад на Донбас за допомогою дезінформаційних кампаній» [20].

Таблиця 1

Відповідність збройної агресії РФ проти України ознакам тероризму

№	Ознаки тероризму за А. Шмідом	Відповідність агресії РФ
1	Тактика генерування страху й практика демонстративного насильства, що націлені головним чином на цивільних і радше задля психологічних впливів	-
2	Послідовність кампанії насильства	+
3	Тероризм як репресивна політика, пропаганда недержавних суб'єктів або тактика іррегулярної війни	+
4	Багатоманітність фізичного насильства та залякування	+
5	Публічна насильницька комунікація задля залякування ворогів та мобілізації однодумців	+
6	Символічний та безкарний терор, що нехтує правила ведення війни	+
7	Цивільні як головні безпосередні жертви тероризму (а не збройні сили)	-
8	Безпосередні жертви не є кінцевою мішенню	-
9	Джерела тероризму – недержавні актори або державні суб'єкти (але не держава як суб'єкт)	-
10	Політична вмотивованість і політичні наслідки	+
11	Теракти заради бажаної владної реакції та інших здобутків	+
12	Широкий спектр мотивів для здійснення тероризму	+

Аналіз виявив певні суперечності щодо ознак тероризму, а тому використовувати цю парадигму для медіависвітлення збройної агресії РФ проти України потрібно з обережністю та враховуючи потенційні деструктивні комунікативні ефекти на аудиторію. Зображення російської війни винятково як тероризму може мати, зокрема, такі ефекти: применшення реальної злочинної діяльності РФ (терористичні методи є лише частиною ширшого інструментарію агресора); перекладання відповідальності на терористичний режим, а не на увесь російський народ; дезорієнтація поняттєвого мислення та нерозуміння природи тероризму (ярликуючи тероризмом усі злочини та негативні явища, втрачається особливість феномену для комуніката); розсіювання медіауваги та хаотизація дійсності (до речі, ця діяльність притаманна росіянам, які часто намагаються приховати факти дійсності, масово поширюючи вигадані альтернативні версії в інформаційному просторі); продукування негативних емоційних станів паралізуючого страху та безпорадності в аудиторії (непрофесійне та фрагментарне висвітлення тероризму забезпечує агресору необхідні інформаційно-психологічні впливи) тощо.

IV. Висновки

Медійне вживання коректних понять для позначення та опису подій є важливою складовою інформування суспільства. Неправильні або неточні дефініції, які пропонують ЗМІ, можуть негативно позначитися на аудиторному розумінні фактів дійсності та загалом провокувати хаотизацію в епістемній матриці світосприйняття. Тому актуальним і важливим питанням є те, яку парадигму обирають медіа для висвітлення збройної агресії РФ проти України після повномасштабного вторгнення. Серед варіантів медійної синонімії активно використовується терористична парадигма.

Порівнявши іманентні ознаки тероризму (за дефініцією А. Шміда, що вважається «академічним консенсусом») з характером російської збройної агресії, автор статті вважає, що третина ознак не цілком відповідають явищу тероризму, зокрема: збройна агресія виходить за рамки демонстративних терактів задля поширення страху й інших психологічних впливів, а тому ототожнювати її – це применшувати воєнні злочини РФ; втрати українських військових значно переважають кількість цивільних загиблих; безпосередні жертви терактів можуть бути кінцевою мішенню, якщо розглядати цю війну як геноцидну; держава не розглядається як класичний суб'єкт тероризму. Також РФ не визнає відповідальності за теракти, що суперечить практиці тероризму, де зазвичай слабша сторона здійснює політичне насильство проти сильнішого суперника.

Повне ототожнення збройної агресії РФ проти України з тероризмом і представлення держави-агресора як класичного терориста може мати негативні комунікативні ефекти на аудиторію, як-от розмивання поняттєвих особливостей терміну «тероризм», розсіювання медіаваги, хаотизація версій дійсності, применшення реальної злочинної діяльності РФ, перекладання відповідальності на режим, а не на всіх росіян тощо. Тому використання терористичної парадигми доцільне у випадках терактів чи для опису окремого методу російської війни, але не переставляючи тероризм з тактичного на стратегічний рівень. Журналісти також мають чітко ідентифікувати особливості тероризму під час вживання цього поняття, а не просто використовувати його як сенситивний і сенсаційний медійний ярлик.

Список використаної літератури

1. Выготский Л. С. Мышление и речь. Москва : Лабиринт, 1996. 415 с.
2. Воєнні злочини Росії: від Чечні до Сирії. *MIP Ukraine*. URL: https://translate.google.com/?hl=ru&sl=uk&tl=en&text=https%3A%2F%2Fmkip.gov.ua%2Ffiles%2Fpdf%2Fзлочини_укр.pdf%20&op=translate (дата звернення: 21.11.2022).
3. Все, що ви хотіли знати про статус держави-спонсора тероризму. *Українська правда*. URL: <https://www.pravda.com.ua/cdn/cd1/terroriststate/> (дата звернення: 01.11.2022).
4. Генштаб каже, що в Україні загинули понад 100 тисяч російських військових. Що відомо про втрати сторін. *BBC Україна*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-64056521> (дата звернення: 30.11.2022).
5. Данілов закликав не називати окупантів «орками», «руснею» чи «свинособаками»: розмиває образ ворога. *Детектор медіа*. URL: <https://detector.media/infospace/article/206341/2022-12-26-danilov-zaklykav-ne-nazyvaty-okupantiv-orkamy-rusneyu-chy-svynosobakamy-rozmyvaie-obraz-voroga/> (дата звернення: 18.11.2022).
6. Динаміка ставлення населення до Росії та емоційний фон унаслідок війни. *KMIS*. URL: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1112&page=1> (дата звернення: 18.12.2022).
7. Ліпкан В. А. Тероризм: юридична дефініція та зміст. *Міжвідомчий науковий збірник «Тероризм і боротьба з ним»*. Київ : науково-дослідний інститут «Проблем людини», 2000. 610 с.
8. Мамедов Г. «Заклики до геноциду»: яке покарання чекає на кремлівських пропагандистів? *Радіо Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/zlochyny-rosiyski-propahandyshenotsyd/31752518.html> (дата звернення: 11.11.2022).
9. Мисловський І. Звірства російської армії в Україні: колективна вина росіян чи особисто Путіна? *Радіо Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/zvirstva-voyenni-zlochyny-rosiyany-putin/31795679.html> (дата звернення: 10.11.2022).
10. Мисловський І. Терор як засіб: навіщо Путіну вщент зруйнований Маріуполь? *Радіо Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/putin-teroryzm-zalyakuvannya/31774975.html> (дата звернення: 20.11.2022).
11. Рекомендації Комісії з журналістської етики щодо вживання стилістично забарвленої лексики в журналістських матеріалах про війну. *КЖЕ*. URL: <https://cje.org.ua/statements/rekomendatsii-komisii-z-zhurnalistskoi-etyky-shchodo-vzhivannia-stylistychno-zabarvlenoi-leksyky-v-zhurnalistykh-materialakh-pro-viynu/> (дата звернення: 18.11.2022).
12. Рекомендації Комісії з журналістської етики щодо словника воєнного часу. *КЖЕ*. URL: <https://cje.org.ua/statements/rekomendatsii-komisii-z-zhurnalistskoi-etyky-shchodo-slovyka-voiennoho-chasu/> (дата звернення: 18.11.2022).
13. Росія скоює всі наявні типи тяжких воєнних злочинів проти дітей в Україні – експерти. *ZMINA*. URL: <https://zmina.info/news/rosiya-skoyuye-vsi-shist-typiv-tyazhky-voyennyh-zlochyniv-proty-ditej-v-ukrayini/> (дата звернення: 08.11.2022).

14. Снайдер Т. 6 доказів того, що Росія планує геноцид. Лекція Тімоті Снайдера. *Європейська правда*. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/10/23/7149219/> (дата звернення: 26.11.2022).
15. Суспільно-політичні настрої під час повномасштабного вторгнення військ РФ на територію України. *Gradus*. URL: https://gradus.app/documents/183/Gradus_Report_War_01032022w3.pdf (дата звернення: 19.11.2022).
16. Ясюкова Л. А. Закономірності розвитку поняттєвого мислення та його роль у навчанні. Санкт-Петербург : ГП ІМАТОН, 2005. 256 с.
17. Aran G. Striking home: ideal-type of terrorism. *Terrorism and Political Violence*. 2019. № 31 (5). P. 992–999.
18. Borshchevskaya A. The Russian way of war in Syria: Threat Perception and Approaches to Counterterrorism. *The Washington Institute for Near East Policy*. URL: <https://www.washingtoninstitute.org/media/352> (date of request: 30.11.2022).
19. Brunton G., Wilson T. Terrorism: Its Past, Present & Future Study – A Special Issue to Commemorate CSTPV at 25. *Contemporary Voices: St Andrews Journal of International Relations*. 2020. № 1 (4). P. 1–88.
20. Esch C. Putins Rede und was sie bedeutet. *Spiegel*. URL: <https://www.spiegel.de/ausland/putin-verschiebt-mal-wieder-grenzen-a-55fe13f6-ffe8-4128-8bcc-8ed302a405ef> (date of request: 30.11.2022).
21. Ferguson N. Ukraine's Army Is Winning But Its Economy Is Losing. *Bloomberg*. URL: https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2022-09-13/niall-ferguson-ukraine-s-army-is-winning-but-its-economy-is-losing?leadSource=uverify%20wall&fbclid=IwAR1rWDmiU0QGuX2j4I8dyTlrlscgdjLT0xhRlEqJFaZOkJeSf1b97Dj_fc (date of request: 30.11.2022).
22. Greenberg J., Jacobson L. Putin's one-sided history of Ukraine's relationship with Russia. *PolitiFact*. URL: <https://www.politifact.com/article/2022/feb/23/putins-one-sided-history-ukraines-relationship/> (date of request: 30.11.2022).
23. Marchuk I., Wanigasuriya A. Beyond the False Claim of Genocide: Preliminary Reflections on Ukraine's Prospects in Its Pursuit of Justice at the ICJ. *Journal of Genocide Research*. 2022 (date of request: 25.11.2022).
24. Schmid A. P. The Revised Academic Consensus Definition of Terrorism. *Perspectives on Terrorism*. 2012. № (6) 2. P. 158–159.
25. Ukraine: civilian casualty update 26 December 2022. *UN Human Rights Office of the High Commissioner*. URL: <https://www.ohchr.org/en/news/2022/12/ukraine-civilian-casualty-update-26-december-2022> (date of request: 30.11.2022).

References

1. Vygotskiy, L. S. (1996). *Myshleniye i rech* [Thinking and speech]. Moscow: Labirint [in Russian].
2. Voienni zlochyny Rosii: vid Chechni do Syrii [Russia's war crimes: from Chechnya to Syria]. *MIP Ukraine*. Retrieved from https://translate.google.com/?hl=ru&sl=uk&tl=en&text=https%3A%2F%2Fmkip.gov.ua%2Ffiles%2Fpdf%2Fзлочини_укр.pdf%20&op=translate [in Ukrainian].
3. Vse, shcho vy khotily znaty pro status derzhavy-sponsora teroryzmu [Everything you wanted to know about state-sponsored terrorism status]. *Ukrainska pravda*. Retrieved from <https://www.pravda.com.ua/cdn/cd1/terroriststate/> [in Ukrainian].
4. Henshtab kazhe, shcho v Ukraini zahynuly ponad 100 tysiach rosiiskykh viiskovykh. Shcho vido-mo pro vtraty storin [The General Staff says that more than 100,000 Russian soldiers died in Ukraine. What is known about the losses of the parties]. *BBC Ukraina*. Retrieved from <https://www.bbc.com/ukrainian/news-64056521> [in Ukrainian].
5. Danilov zaklykav ne nazyvaty okupantiv «orkamy», «rusneiu» chy «svynosobakamy»: rozmyvaie obraz voroha [Danilov urged not to call the occupiers «orcs», «Russians» or «pig dogs»: blurring the enemy image]. *Detektor media*. Retrieved from <https://detector.media/infospace/article/206341/2022-12-26-danilov-zaklykav-ne-nazyvaty-okupantiv-orkamy-rusneiu-chy-svynosobakamy-rozmyvaie-obraz-voroga/> [in Ukrainian].
6. Dynamika stavlennia naseleennia do Rosii ta emotsiinyi fon unaslidok viiny [Dynamics of tpopulation's attitude towards Russia and the emotional background as a result of the war]. *KMIS*. Retrieved from <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1112&page=1> [in Ukrainian].
7. Lipkan, V. A. (2000). Teroryzm: yurydychna definitsiia ta zmist [Terrorism: legal definition and meaning]. *Mizhvidomchyi naukovyi zbirnyk «Teroryzm i borotba z nym»* [Interdepartmental scientific collection «Terrorism and the fight against it»]. Kyiv: Naukovo-doslidnyi instytut «Problem liudyny» [in Ukrainian].
8. Mamedov, H. «Zaklyky do henotsydu»: yake pokarannia chekaie na kremlivskykh propahandystiv? [«Calls to genocide»: what punishment awaits Kremlin propagandists?]. *Radio Svo-*

- boda. Retrieved from <https://www.radiosvoboda.org/a/zlochyny-rosiyski-propahandystyhenotsyd/31752518.html> [in Ukrainian].
9. Myslovskiy, I. Zvirstva rosiiskoi armii v Ukraini: kolektyvna vyna rosiian chy osobysto Putina? [Atrocities of the Russian Army in Ukraine: Russians' Collective Guilt or Putin's Personal Responsibility?]. *Radio Svoboda*. Retrieved from <https://www.radiosvoboda.org/a/zvirstva-voyennizlochyny-rosiyany-putin/31795679.html> [in Ukrainian].
 10. Myslovskiy, I. Teror yak zasib: navishcho Putinu vshchent zruinovanyi Mariupol? [Terror as a Mean: Why Putin Needs Completely Destroyed Mariupol]. *Radio Svoboda*. Retrieved from <https://www.radiosvoboda.org/a/putin-teroryzm-zalyakuvannya/31774975.html> [in Ukrainian].
 11. Rekomendatsii Komisii z zhurnalistskoi etyky shchodo vzhyvannya stylistychno zabarvlenoi leksyky v zhurnalistskykh materialakh pro viinu [Recommendations of Journalism Ethics Commission regarding the usage of stylistically colored vocabulary in journalist materials about the war]. *KZhE*. Retrieved from <https://cje.org.ua/statements/rekomendatsii-komisii-z-zhurnalistskoi-etyky-shchodo-vzhyvannya-stylistychno-zabarvlenoi-leksyky-v-zhurnalistskykh-materialakh-pro-viynu/> [in Ukrainian].
 12. Rekomendatsii Komisii z zhurnalistskoi etyky shchodo slovnyka voiennoho chasu [Recommendations of Journalism Ethics Commission on the Wartime Vocabulary]. *KZhE*. Retrieved from <https://cje.org.ua/statements/rekomendatsii-komisii-z-zhurnalistskoi-etyky-shchodo-slovnyka-voiennoho-chasu/> [in Ukrainian].
 13. Rosiia skoiuie vsi naiavni typy tiazhkykh voiennykh zlochyniv proty ditei v Ukraini – eksperty [Russia commits all possible types of serious war crimes against children in Ukraine – experts]. *ZMINA*. Retrieved from <https://zmina.info/news/rosiya-skoyuye-vsi-shist-typiv-tyazhky-voyennyh-zlochyniv-proty-ditej-v-ukrayini/> [in Ukrainian].
 14. Snyder, T. 6 dokaziv toho, shcho Rosiia planuie henotsyd. Lektsiia Timoti Snaidera [Russia Intends to Commit Genocide in Ukraine, Six Ways to Prove It. Lecture by Timothy Snyder]. Retrieved from <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/10/23/7149219/> [in Ukrainian].
 15. Suspilno-politychni nastroi pid chas povnomasshtabnoho vtorhnennia viisk RF na terytoriiu Ukrainy [Socio-political mood during the full-scale invasion of the Russian Federation troops on the territory of Ukraine]. *Gradus*. Retrieved from https://gradus.app/documents/183/Gradus_Report_War_01032022w3.pdf [in Ukrainian].
 16. Yasiukova, L. A. (2005). *Zakonomirnosti rozvytku poniattievoho myslennia ta yoho rol u navchanni* [Patterns of development of conceptual thinking and its role in education]. Saint-Petersburg: SE IMATON [in Ukrainian].
 17. Aran, G. (2019). Striking home: ideal-type of terrorism. *Terrorism and Political Violence*, 31 (5), 992–999 [in English].
 18. Borshchevskaya, A. The Russian way of war in Syria: Threat Perception and Approaches to Counterterrorism. *The Washington Institute for Near East Policy*. Retrieved from <https://www.washingtoninstitute.org/media/352> [in English].
 19. Brunton, G., & Wilson, T. (2020). Terrorism: Its Past, Present & Future Study – A Special Issue to Commemorate CSTPV at 25. *Contemporary Voices: St Andrews Journal of International Relations*, 1 (4), 1–88 [in English].
 20. Esch, C. Putins Rede und was sie bedeutet. *Spiegel*. Retrieved from <https://www.spiegel.de/ausland/putin-verschiebt-mal-wieder-grenzen-a-55fe13f6-ffe8-4128-8bcc-8ed302a405ef> [in German].
 21. Ferguson, N. Ukraine's Army Is Winning But Its Economy Is Losing. *Bloomberg*. Retrieved from https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2022-09-13/niall-ferguson-ukraine-s-army-is-winning-but-its-economy-is-losing?leadSource=uverify%20wall&fbclid=IwAR1rWDmiU0QGuX2j4I8dyTlrlscgdjLT0xhRlEqJFaZOkJeSf1b97Dj_fc [in English].
 22. Greenberg, J., & Jacobson, L. Putin's one-sided history of Ukraine's relationship with Russia. *PolitiFact*. Retrieved from <https://www.politifact.com/article/2022/feb/23/putins-one-sided-history-ukraines-relationship/> [in English].
 23. Marchuk, I., & Wanigasuriya, A. (2022). Beyond the False Claim of Genocide: Preliminary Reflections on Ukraine's Prospects in Its Pursuit of Justice at the ICJ. *Journal of Genocide Research*. doi: 10.1080/14623528.2022.2143528 [in English].
 24. Schmid, A. P. (2012). The Revised Academic Consensus Definition of Terrorism. *Perspectives on Terrorism*, (6) 2, 158-159 [in English].
 25. Ukraine: civilian casualty update 26 December 2022. *UN Human Rights Office of the High Commissioner*. Retrieved from <https://www.ohchr.org/en/news/2022/12/ukraine-civilian-casualty-update-26-december-2022> [in English].

Стаття надійшла до редакції 01.12.2022.

Received 01.12.2022.

Myslovskiy I. Risks of the Terrorism Paradigm Misuse for Media Coverage of Russia's Military Aggression against Ukraine

The purpose of the research: to define what signature traits of terrorism correspond to Russia's military aggression against Ukraine after the full-scale invasion on February 24, 2022, and to analyze the potential communication risks of media coverage of Russia's aggression under the terrorism paradigm.

Research methodology. The method of comparative analysis is applied to compare the signature traits of the terrorism phenomenon with the nature of Russia's military aggression. The analysis, synthesis, abstraction, analogy, and evaluation methods made it possible to examine and evaluate each signature trait in-depth. The author also used the formalization method to present findings as a table.

Results. The importance of using correct and relevant concepts in the media to denote objects of reality is emphasized, and the potentially destructive communicative effects on the audience in the case of using inaccurate definitions or blurring objects of reality by broad synonymy of terms with different interpretations are analyzed. This issue is updated in the context of using the terrorism paradigm for media coverage of Russia's military aggression against Ukraine after the February full-scale invasion. It is found that a third of the signature traits of the "terrorism" definition by A. Schmid ("academic consensus") do not fully correspond to Russia's actions and strategy. Therefore, media should consider these features using the terrorism paradigm for covering the ongoing war in Ukraine. The potential harmful communicative effects in case of complete identification of Russia's military aggression against Ukraine with terrorism are outlined.

Novelty. It is defined which signature traits of terrorism do not fully correspond to Russia's actions and strategy during military aggression against Ukraine after the February invasion (instead of seeking corresponding signature traits). The potential negative communicative effects on the audience by inaccurate, irrelevant, or untargeted using the terrorism paradigm for media coverage of the Russian war are outlined.

Practical value. The article explains the implications of incorrect definitions usage and the terrorism paradigm in the media coverage of Russia's war against Ukraine, which journalists are recommended to pay attention to in their professional activities. Moreover, the conducted comparative analysis enables journalists to understand better the nature of terrorism and the relevance of this phenomenon to current events in Ukraine. Besides, the study's results contribute to the broader scientific and public discussion about the qualification of Russia's crimes, considering the dimensions of terrorism and genocidal war.

Key words: media, terrorism, military aggression of the Russian Federation against Ukraine, conceptual thinking, journalism, war.

Mysłowski I. Ryzyko nieukierunkowanego wykorzystania paradygmatu terrorystycznego do relacją medialną o rosyjskiej agresji zbrojnej na Ukrainę

Celem badania jest ustalenie, jakie przejawy terroryzmu korespondują z rosyjską agresją zbrojną na Ukrainę po inwazji na pełną skalę 24 lutego 2022 roku, i przeanalizować zagrożenia komunikacyjne związane z relacją medialną o rosyjskiej agresji przy użyciu paradygmatu terrorystycznego.

Metodologia badania. Metoda analizy porównawczej służy do porównania przejawów zjawiska terroryzmu z charakterem rosyjskiej agresji zbrojnej. Ogólne naukowe metody analizy, syntezy, abstrakcji, analogii i oceny umożliwiły szczegółowe zbadanie i ocenę każdego z tych znaków. Wnioski przedstawiono w tabeli dzięki zastosowaniu metody formalizacji.

Wyniki. Podkreśla się wagę posługiwania się w mediach poprawnymi i adekwatnymi do treści pojęciami do oznaczania obiektów rzeczywistości oraz potencjalne destrukcyjne oddziaływanie na odbiorcę w przypadku stosowania nietrafnych lub błędnych definicji lub zacierania przedmiotu rzeczywistości szeroką synonimią terminów z różnymi interpretacjami. Temat ten jest aktualizowany w kontekście wykorzystywania paradygmatu terrorystycznego do relacjonowania w mediach zbrojnej agresji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę po lutowej inwazji na pełną skalę. Ustalono, że jedna trzecia cech definicji «terroryzmu» A. Shmida («konsensus naukowy») nie odpowiada w pełni działaniom i strategii agresora, dlatego stosowanie tego paradygmatu w środkach masowego przekazu powinno odbywać się pod uwagę te cechy. Zarysowano negatywne skutki komunikacyjne dla odbiorców w przypadku całkowitego utożsamienia agresji zbrojnej Federacji Rosyjskiej z Ukrainą z terroryzmem.

Nowość naukowa. Wyjaśnione, które przejawy terroryzmu nie w pełni odpowiadają działaniom i strategii Federacji Rosyjskiej w ramach zbrojnej agresji na Ukrainę po inwazji lutowej. Określono potencjalne negatywne skutki komunikacyjne dla odbiorców w przypadku niedokładnego lub nieukierunkowanego użycia paradygmatu terrorystycznego podczas medialnego przekazu wojny rosyjskiej.

Znaczenie praktyczne. Artykuł zawiera przykłady niewłaściwego użycia przez media terminów i paradygmatu terrorystycznego w relacjonowaniu wojny Federacji Rosyjskiej z Ukrainą, na które dziennikarzom zaleca się zwracanie uwagi w swojej działalności zawodowej. Ponadto przedstawiona analiza pozwoli profesjonalistom mediów lepiej zrozumieć naturę terroryzmu i znaczenie tego zjawiska dla bieżących wydarzeń na Ukrainie. Wyniki badań wpisują się również w szerszą debatę naukową i publiczną na temat kwalifikacji zbrodni w Federacji Rosyjskiej, w szczególności uwzględniają wymiar terroryzmu i wojny ludobójczej.

Słowa kluczowe: media, terroryzm, agresja zbrojna Federacji Rosyjskiej na Ukrainę, myślenie konceptualne, dziennikarstwo, wojna.